

Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry.
- Socialrättsliga sällskapet i Finland r.f.

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry haluaa kunnioittavasti kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin hallituksen esitysluonnoksesta lausunnoksi yleisen asumistuen muuttamisesta. (STM 3620/2017)

Esityksessä ehdotetaan, että yleisessä asumistuessa otetaan käyttöön erillinen enimmäisasumismeno asunnon osan asumismenoille. Lisäksi voimassa olevat enimmäisasumismenot sidottaisiin vuokraindeksiin sijasta elinkustannusindeksiin. Ensimmäisasumismenoja korotettaisiin elinkustannusindeksiin muutosta vastaavasti vuoden 2019 alusta eli vuonna 2018 sovellettaisiin vielä vuoden 2017 enimmäisasumismenoja. Lisäksi asumistuen tarkistamista tulojen muuttuessa ja tarkistamisena ajankohtaa muutettaisiin.

Seuramme toteaa lausuntonaan, että jo eduskunnan käsittelyssä oleva hallituksen esitys indeksien jäädyttämisestä (HE 123/2017) kohdistuu samaan kansalaisryhmään kuin asumistuen nyt esitetty heikennys, pienituloisiin suomalaisiin. Indeksien jäädytys vuoteen 2019 jättää pienituloiset kansalaiset ilman korotuksia toimeentuloetuksiinsa, vaikka hinnat ja vuokrat jatkuvasti nousevat. Nyt esitetty asumistuen heikennys merkitsee sitä, että asumistuen enimmäisasumismenot pysyvät pitkälti paikallaan tulevina vuosina ja kuten esityksessä todetaankin, niiden osuus, joilla enimmäisasumismenot ylittyvät lisääntyy merkittävästi. Elinkustannusindeksi nousee paljon hitaammin kuin vuokraindeksi ja vuokrat saavat nousta vapaasti. Suuret vuokraloyhtiöt, kuten LUMO ja YIT ovat asettaneet korkeat tuottotavoitteet ja niiden saavuttaminen edellyttää vuokrien jatkuvaa korotuksista kustannusten kehityksestä riippumatta. Yksityisillä vuokranantajilla on oikeus periä niin korkeaa vuokraa kuin haluavat välittämättä asuntoa tarvitsevan tulotasosta. Tutkimukset asumistuen vuokria korottavasta vaikutuksesta ovat olleet tarkoitushakuisia eivätkä ole perustuneet objektiiviseen tietoon. Jos suuri osa vuokralaisista joutuu asumistuen lisäksi hakemaan toimeentulotukea asumiskustannuksista selvittääkseen ei asumistuella voi olla mitään vaikutusta vuokrien määrään. Vuokrien korotuksiin vaikuttaa eniten vuokranantajien halu saada mahdollisimman suuri tuotto. Viime vuonna vuokrat ovat kohonneet noin 3 prosenttia, mutta tulevaisuudessa nousutahti voi kiihtyä, koska mitään ylärajaa ei ole. (Periaatteessa vuokranantajalla on oikeus vaatia vuokrana kaikki asuntoa tarvitsevan tulot, jolloin vuokralaisen ainoa mahdollisuus on hakea ruokansa leipäjonosta) **TÄMÄ POIS.** Hallituksen esitysluonnoksessa lähdetään siitä, että kun asumistukea heikennetään, vuokra-

laisella on mahdollisuus hakea lisätukea toimeentulotukena, mutta tällainen linja on mielestämme täysin kestävä. Toimentulotuki on tarkoitettu kertaluontoiseksi viimesijaiseksi tuloksi eikä sillä tule täydentää toista, ensisijaista etuutta. Lisäksi Kela asettaa tiukat rajat toimeentulotuen saamiselle myös asunomoihin. Kelan toimeentulotuen jälkeen asiakkaat joutuvat hakemaan harkinnanvaraista toimeentulotukea kunnalta siihen osaan vuokraan, jota Kela ei hyväksy. Näiden asiakkaiden osuus lisääntyy sitä mukaa, mitä korkeammat asumistuen enimmäisasunmismenot ovat ja mitä useampi putoaa kokonaan asumistuen ulkopuolelle.

Erillinen enimmäisasunmismeno osa-asuntoihin kohdistuu erityisesti yhteisasunnoissa asuviin opiskelijoihin. Tämän muutoksen kautta heikennetään opiskelijoiden asumistukea tilanteessa, jossa sitä juuri parannettiin kompensaatina opintorahan heikennyksille. Lopullista vaikutusta ei edes pystytä laskemaan, koska opiskelijoiden siirtymisestä yleisen asumistuen piiriin on niin vähän aikaa.

Sekä esitystä HE 123/2014 että nyt esillä olevaa asumistuen heikennystä perustellaan valtiontalouden tasapainottamisella. Perusteluissa viitataan myös hyvin lakonisesti myös edunsaajien heikkenevää asemaan, mutta muutoksen seurauksia ei analysoida sen pidemmälle. Luotetaan siihen, että toimeentulotuki hoitaa, jos asumistuki ei riitä. Seuramme on vakuuttunut, että toteuduttuaan HE 123/2017:n indeksien jäädytys ja nyt esillä oleva asumistuen heikennys johtavat siihen, että pienituloisten suomalaisten kohtuullinen elämä vaikeutuu entisestään.

EU:n määritelmän mukaan henkilö luetaan köyhäksi, jos hänellä on käytettävissään alle 60 prosenttia väestön keskitulosta. Köyhiksi määriteltäviä kansalaisia on Suomessa 2000-luvulla ollut 600 000 – 700 000. Yhden hengen taloudessa köyhäksi luokittelu tarkoittaa tulotasoa, joka jää alle 15 000 euroon vuodessa. Juuri tähän ihmisryhmän taloudelliseen asemaan ehdotettu asumistuen muutos vaikuttaa erittäin heikentävästi. Keskeisiä syitä eriarvoisuuden ja köyhyiden lisääntymiseen Suomessa ovat pienet eläkkeet, pitkäaikaistyöttömyys, vuokrien nousu sekä ruuan ja muiden välttämättömyystarvikkeiden, kuten sähkön siirtohintojen nousu. Toimeentulotuen hakijoista 45 prosenttia ilmoittaa ensisijaiseksi syyksi tuen tarpeeseen työttömyyden. Vuonna 2017 ensimmäisen puolen vuoden aikana Kelan maksamaa työmarkkinatukea on saanut 300 000 henkilöä, joista noin 100 000 on ollut yli vuoden työttömänä. Perustoimeentulotukea on saanut noin 138 000 kotitaloutta kuukausittain ja ruokajonoissa käy noin 20 000 suomalaista. Asumistukea, joka yhä tärkeämpi monelle pienituloisille, maksetaan jo 870 000 kansalaiselle, mikä osoittaa konkreettisesti, kuinka laajaa köyhyys on Suomessa ja mikä merkitys asumistuella on pienituloisen perheen taloudelle.

Jo nyt ennen ehdotettua asumistuen heikennystä toimeentulotuen osuus asumiskustannuksissa on merkittävä. Maaliskuussa 2017 Kela maksoi perustoimentulotukea 62,4 miljoonaa euroa, josta summasta arviolta 48 % kohdistui vuokramenoihin ja muihin asumiseen liittyvät menoihin, erityisesti vesi- ja sähkölaskuihin. Huomattava osa toimeentulotuesta kohdistui myös terveydenhuoltomaihin. Viimeksi vuoden 2016 alussa terveydenhuollon jo ennestään korkeita maksuja korotettiin 27,5 prosenttia, jolloin terveydenhuollon palvelujen saaminen tuli monelle pienituloiselle mahdottomaksi. Terveydenhuollon korkeat maksut eivät saisi asettaa Suomessa estettä hoidon saamiselle ja myös Suomen ratifioimat kansainväliset edellyttäisivät sitä. Tästä huolimatta terveydenhuollon maksuihin tehtiin vuonna 2016 raju korotus, mikä tulisi myös ottaa huomioon, kun asumistukea halutaan heikentää. Jossain pitäisi leikkauksiin löytyä alaraja, jollei lähes miljoonaa suomalaista haluta saattaa kehitysmäiden köyhien tasolle.

Järjestöt ja kirkon diakoniatyö joutuvat päivittäin kohtaamaan alhaisen perusturvan seurauksia. Kun ihmiset eivät pysty maksamaan sähkö- tai muuta laskuaan, haetaan apua seurakunnasta. Kirkon diakoniatyöstä onkin leipäjonon ohella tullut sosiaaliturvan ”viimeinen luukku”. Diakoniatyön mahdollisuudet auttaa hädässä olevia ihmisiä ovat kuitenkin rajalliset ja riippuvaisia seurakunnan talou-

dellisestä tilanteesta. Ei ole oikein, että valtiovalta sysää hädänalaiset ihmiset seurakuntien vastuulle.

Keskeisiä syitä köyhyyteen Suomessa ovat työttömyysturvan ja erityisesti työmarkkinatuen alhaisuus sekä eläkkeiden pienuus. Perusturvaetuudet ovat niin matalia, että niiden varassa eläneet eivät selviä välttämättömistä menoistaan. Heillä ole mahdollisuutta elää kohtuullista elämää. Välttämättömätkin laskut jäävät maksamatta. Pienituloisen ajautuu helposti velkakierteeseen päätyen lopulta maksuhäiriöisten joukkoon. Kansainvälisesti katsoen maksuhäiriöisten määrä Suomessa on hälyttävän suuri, sillä noin puoli miljoonaa kansalaista on menettänyt luottotietonsa. Monesti pikavippi on ainoa keino pienituloiselle välttämättömän laskun, kuten sähkölaskun maksamiseksi. Pikavippiin voidaan joutua turvautumaan myös sen vuoksi, että henkilö voisi ostaa lääkärin määräämä välttämättömää lääkettä. Maksuhäiriöitä ja ihmisten talousvaikeuksia on Suomessa pyritty pitämään yksittäisen kansalaisen ongelmana. Tällöin ei ole kiinnitetty huomiota siihen, että viime vuosina tapahtuneet sosiaaliturvan leikkaukset ja palvelumaksujen korotukset ovat lisänneet pienituloisten toimeentulovaikeuksia ja tehnyt osin heidän elämänsä mahdottomaksi. Sosiaaliturvaa on olennaisesti heikennetty samalla kuin vuokrien ja hintojen on sallittu nousta vapaasti. Näin asumismenojen osuus on kasvanut ja rahaa on jäänyt vähemmän ruokaan ja lääkkeisiin. Indeksien jäädytys (HE 123/2017) ja nyt esitetty asumistuen leikkaus merkitsevät vakavaa heikennystä monen pienituloisen perheen taloudelle.

Tutkimusten mukaan leipäjonoissa käy eniten pitkäaikaistyöttömiä miehiä ja pientä eläkettä saavia naisia. Työmarkkinatuki ja eläke eivät heillä riitä elämän perustarpeiden tyydyttämiseen. *Maria Ohisalo* on väitöskirjassaan ”Murusia hyvinvointivaltion pohjalta: leipäjonot, koettu hyvinvointi ja huono-osaisuus” (Itä-Suomen yliopisto 2017, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-2517-6>) selvittänyt leipäjonossa olevien profiilia. Ohisalon väitöskirjaa varten tekemät haastattelut osoittivat, että suurin osa ruoka-apua hakevista oli saanut sosiaaliturvaetuuksia. Silti heidän rahansa eivät olleet riittäneet kuin enintään korkeiden asumiskulujen kattamiseen. Joka neljännelle jäi kuukaudessa korkeintaan 100 euroa käyttöön pakollisten menojen jälkeen, joka viidennelle ei sitäkään. Suurin yhteinen selittävä tekijä leipäjonossa olemiseen on perusturvan alhaisuus. Leipäjonoissa oli myös niitä, jotka olivat työssä eivätkä saaneet sosiaalitukia. Palkka työstä oli kuitenkin niin pieni, että työssä käynnistä huolimatta henkilö tarvitsi ruoka-apua selvitäkseen.

Myös muut tutkimukset kertovat perusturvan varassa elävien suomalaisten taloudellisesta ahdingosta. Kelan tutkija *Minna Ylikännö* halusi kyselytutkimuksellaan selvittää työmarkkinatuella elävien kansalaisten elinolosuhteita ja julkaisi tulokset artikkelissaan ”Työmarkkinatuki riittää, riittää, riittää - ei riittänytkään” kirjassa Toimeentulotuen verkkoa kokemassa, Toim. Ilpo Airio, Helsinki 2013 (<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38496/Toimeentuloturva.pdf>).

Ylikännön saamat vastaukset osoittavat, että yksin asuvat pitkäaikaistyöttömät elivät erittäin heikoissa olosuhteissa. Monilla oli vuokran ja laskujen maksu viivästynyt eikä sairaalahoitoon voitu hakeutua rahanpuutteen vuoksi. Sairaalamaksut olivat liian korkeita. Tarpeellisista lääkkeistä oli jouduttu tinkimään eikä uusia vaatteita kuluneiden tilalle ollut varaa ostaa. Yksin asuvista pitkäaikaistyöttömistä osa oli kokenut jopa nälkää. Tästä huolimatta tätä liian alhaista työmarkkinatukea edelleen leikataan vuoden 2018 tulo- ja menoarvion yhteydessä. Hallituksen esityksen (HE 124/2017 vp) mukaan työmarkkinatukea tullaan vuonna 2018 leikkaamaan 4,65 prosenttia, jos työtön ei 65 päivän työttömyysjaksolla ole ollut tiettyä aikaa työssä tai aktivointitoimenpiteissä

Riittämättömästä sosiaaliturvasta kertoo myös THL:n ja Kelan joka neljäs vuosi tekemä raportti perusturvan riittävydestä. Vuonna 2015 tehdyssä raportissa todettiin, että perusturva riittää vain 66 prosenttiin kaikkein välttämättömmistä menoista. Kuluttajatutkimuslaitoksen tekemät viitebudjetit perheiden välttämättömistä menoista antavat saman tuloksen. Perusturva kattaa vain kaksi kol-

masosaa kaikkein välttämättömmistä menoista. Vuokrien hallitsematon nousu viime vuosina on vaikuttanut tilanteeseen erityisen merkittävästi. Viimeisin tiivistelmä perusturvan riittämättömydestä ja viitebudjettien esiin tuomista välttämättömien menojen kustannuksista on saatavissa THL:n vuonna 2016 julkaisemasta tiivistelmästä ”Perusturvan riittävyys ja köyhyys”

(www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131346/URN_ISBN_978-952-302-743-5.pdf?sequence=1)

Kaikkein tuhoisin vaikutus perusturvan riittämättömyydellä ja pienituloisuudella on lapsiperheisiin. Lapsena koettu puute vaikuttaa lapsen koko elämään. ”Laman lapset” – tutkimuksen tulokset kertovat, että toimeentulotuella eläneiden perheiden lapsilla on aikuisiksi tullessaan usein mielenterveysongelmia ja taipumusta rikollisuuteen. Myös monien lasten koulunkäynti keskeytyy toisella asteella rahanpuutteeseen, mistä järjestöt ovat ilmaisseet huolensa.

(https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf.)

Leikkauksia perustellaan valtiontalouden tasapainottamisyrittämisillä ja talousteoreettisiin oletuksiin ja lähtökohtiin perustuvalla ”kestävyysvajeella”. Olisi huomattava, että lähes miljoonalla suomalaisella on jo nyt kestävyysvaje. Heidän tulonsa eivät riitä välttämättömiinkään menoihin ja vuoden 2018 valtion talousarvioon liitetyt uudet leikkaukset tekevät heidän elämänsä mahdottomaksi.

Edellä olevilla perusteilla seuramme vastustaa ehdotusta asumistuen muuttamisesta. Esitämme, että muutoksesta luovutaan kokonaan.

Helsingissä 9. päivänä lokakuuta 2017

Suomen sosiaali oikeudellinen seura ry

<http://sosiaali oikeus.fi/>

Yrjö Mattila

Marjatta Kaurala

Puheenjohtaja

Sihteeri

Puheenjohtajan

yhteystiedot:

Koukkutie 4

17200 Vääksy

Puh. 040-7154166

[*yrjo.mattila@helsinki.fi*](mailto:yrjo.mattila@helsinki.fi)

tai yrikmattila@gmail.com